

Opdrachtgever

SVB

Opdrachtnemer

SVB / Manon van der Ent – Eltink,
Marjolein van Everdingen en Maaïke
Sol – Bronk

Onderzoek

*Bijzondere uitkeringen in andere
landen*

Startdatum – 1 januari 2009

Einddatum – 1 november 2009

Categorie

*Maatschappelijke en demografische
ontwikkelingen*

Blik naar buiten: bijzondere uitkeringen in andere landen

Doel en vraagstelling

In dit onderzoek staat beschreven welke bijzondere uitkeringen in andere landen voorkomen. Het onderzoek is gericht op uitkeringen voor gepensioneerden en voor kinderen en hun ouders. Onder 'bijzonder' wordt verstaan dat een vergelijkbare wettelijke uitkering in Nederland niet bestaat. Daarnaast kan het gaan om uitkeringen die in Nederland weliswaar bestaan, maar in het buitenland op een andere wijze worden ingevuld.

Conclusie

Het onderzoeksrapport 'Blik naar buiten' beschrijft zeer veel bijzondere uitkeringen uit andere landen. Het schema in hoofdstuk 4 beschrijft een aantal hoofdlijnen van dit rapport. Ten eerste wordt een aantal bijzondere regelingen voor gepensioneerden, kinderen en hun ouders genoemd. Ten tweede wordt een aantal bijzondere aspecten genoemd van regelingen die in Nederland weliswaar bestaan, maar in het buitenland op een andere wijze zijn ingevuld. Het gaat dan om bijzondere uitkeringsvoorwaarden of verschillen in het uitkeringsniveau (de hoogte of de duur van de uitkering).

Link naar bestand

<http://www.onderzoekwerkeninkomen.nl/rapporten/ty38ovbc>

ONDERZOEKS RAPPORT

Blik naar buiten:
bijzondere
uitkeringen in
andere landen

voor het leven
Sociale Verzekeringsbank

Blik naar buiten: bijzondere uitkeringen in andere landen

De afgelopen jaren zijn in Nederland allerlei bijzondere uitkeringen ingevoerd, zoals het boekengeld voor schoolgaande kinderen en het kindgebonden budget. Ook in het buitenland bestaan allerlei uitkeringen voor bijzondere doelgroepen en bijzondere omstandigheden. Wij hebben deze uitkeringen voor u op een rijtje gezet. Daarbij hebben we ons gericht op gepensioneerden, kinderen en hun ouders. Het onderzoek geeft u een indruk van bijzondere uitkeringen over de hele wereld.

Auteurs: Manon van der Ent – Eltink, Marjolein van Everdingen en Maaïke Sol – Bronk¹

¹ Met dank aan Maureen van Raemdonck (rechtenstudente aan de Universiteit Antwerpen) voor het verrichten van een voorstudie tijdens haar stage bij de SVB.

Inhoud

1	Inleiding	3
2	Bijzondere uitkeringen voor kinderen en hun ouders	5
2.1	Inleiding	5
2.2	Zwangerschap en gezondheid van moeder en kind	5
2.2.1	Bescherming van zwangere werkneemsters in risicovolle beroepen	6
2.2.2	Verplicht medisch onderzoek	6
2.2.3	Vaccinaties	7
2.3	Met verlof	7
2.3.1	Verlof voor de zwangere vrouw	8
2.3.2	Vaderschapsverlof	9
2.3.3	Ouderschapsverlof	9
2.3.4	Uitkering voor ouder die een kind thuis verzorgt	10
2.4	De geboorte	10
2.4.1	De babybonus	10
2.4.2	Babyuitzet	12
2.4.3	Melktoeslag	12
2.5	Kinderen gaan naar school	12
2.6	Trouwen	13
2.7	Nog meer bijzondere uitkeringen	14
3	Bijzondere uitkeringen voor ouderen	15
3.1	Inleiding	15
3.2	Opbouw van pensioen	15
3.2.1	Financiering van het pensioen door premies en andere middelen	15
3.2.2	Soepeler voorwaarden voor een volledig pensioen	16
3.3	Vertrek naar het buitenland	17
3.4	Geld opnemen voor de financiering van een huis of andere doelen	17
3.5	Vervroegd met pensioen	18
3.5.1	Vervroegd pensioen voor moeders	18
3.5.2	Vervroegd pensioen voor bepaalde beroepsgroepen	19
3.5.3	Vervroegd pensioen voor bijzondere personen	19
3.6	Bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd	20
3.6.1	Een eenmalige uitkering of afkoopsom	20
3.6.2	Toeslag in verband met de leefsituatie	22
3.6.3	Dertiende maand en kerstbonus	22
3.7	Toeslagen in specifieke situaties	22
3.7.1	Leeftijdsafhankelijke toeslag	23
3.7.2	Toeslagen voor speciale doelgroepen	23
3.7.3	Toeslagen voor specifieke kosten	23
3.8	Afhankelijk van zorg	24
4	Conclusie	25
5	Literatuurlijst	27

1 Inleiding

Andere landen kennen soms bijzondere uitkeringen die in Nederland niet bestaan. Wat te denken van een verlofuitkering voor grootouders na de geboorte van een kleinkind (Portugal), een bijdrage in de stookkosten voor pensioengerechtigden (Verenigd Koninkrijk) of een aanvulling op het ouderdomspensioen voor personen met een bronzen of zilveren medaille (Madagaskar). In dit onderzoek staat beschreven welke bijzondere uitkeringen in andere landen voorkomen. Het onderzoek is gericht op uitkeringen voor gepensioneerden en voor kinderen en hun ouders.

De SVB-conferentie 'Zicht op zekerheid, uitvoering geven aan moderne volksverzekeringen' op 30 november 2009 is de aanleiding voor dit onderzoek. Tijdens deze conferentie ligt de focus niet alleen op belangrijke ontwikkelingen in de Nederlandse sociale zekerheid, maar is de blik ook naar buiten gericht. Inzicht in bijzondere buitenlandse regelingen is dan waardevol, zeker als het gaat om gepensioneerden en ouders met jonge kinderen. In Nederland vormen deze personen immers een belangrijke doelgroep van de volksverzekeringen. Voor de SVB is dit onderzoek bovendien waardevol omdat de SVB de afgelopen jaren steeds vaker bijzondere uitkeringen verstrekt, zoals het boekengeld voor schoolgaande kinderen en het mantelzorgcompliment. Bij het uitvoeren van deze regelingen kan kennis over bijzondere uitkeringen in andere landen goed van pas komen.

Bij het verzamelen van informatie over buitenlandse uitkeringen is gebruikgemaakt van databanken van de 'International Social Security Association' en de 'Social Security Administration'.² Deze databanken bevatten gegevens over socialezekerheidsregelingen in meer dan 170 landen. Het onderzoek is beperkt tot drie soorten uitkeringen uit deze databanken: zwangerschapsuitkeringen, gezinsbijslagen en ouderdomspensioenen.³ Uit deze uitgebreide hoeveelheid gegevens zijn de uitkeringen geselecteerd die – vanuit Nederlands perspectief – bijzonder zijn. Onder 'bijzonder' wordt in dit geval verstaan dat een vergelijkbare wettelijke uitkering in Nederland niet bestaat. Daarnaast kan het gaan om uitkeringen die in Nederland weliswaar bestaan, maar in het buitenland op een andere wijze worden ingevuld.

Het onderzoeksrapport is als volgt opgebouwd:

- Hoofdstuk 2 gaat over de bijzondere uitkeringen voor kinderen en hun ouders. Het hoofdstuk bevat zeven paragrafen die bijzondere uitkeringen tijdens verschillende 'life events' beschrijven: van de zwangerschap en geboorte tot het huwelijk van de kinderen. Elke paragraaf begint met een korte beschrijving van Nederlandse uitkeringen die bij deze 'life events' horen. Daarna volgt een beschrijving van bijzondere buitenlandse uitkeringen.
- Hoofdstuk 3 bevat acht paragrafen met bijzondere uitkeringen voor ouderen. Ook hier wordt ingegaan op 'life events' zoals vertrek naar het buitenland en het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd. Daarnaast is er aandacht voor de financiering van pensioenen. Daarbij begint elke paragraaf weer met een korte beschrijving van de Nederlandse situatie.
- Hoofdstuk 4 bevat de conclusie in de vorm van een schema waarin bijzondere regelingen en bijzondere aspecten van uitkeringen zijn samengevat.

² International Social Security Association 2008–2009; Social Security Administration 2007, 2008a, 2008b en 2009.

³ Deze databanken noemen soms ook de bedragen van een uitkering in buitenlandse valuta. In dit rapport zijn deze bedragen omgerekend naar euro's. Hierbij is de gemiddelde wisselkoers over 2008 gehanteerd met als koersbron de ECB en (in gevallen waarin de ECB de koers niet vermeldt) Reuvers.

2 Bijzondere uitkeringen voor kinderen en hun ouders

2.1 Inleiding

Dit hoofdstuk gaat over bijzondere uitkeringen voor kinderen en hun ouders. De meeste uitkeringen hangen samen met één van de volgende onderwerpen:

- zwangerschap;
- verlof;
- geboorte;
- schoolgaan van kinderen;
- trouwen.

Deze onderwerpen komen in paragraaf 2.2 tot en met 2.6 aan bod. In paragraaf 2.7 worden nog enkele bijzondere uitkeringen besproken die los staan van deze onderwerpen.

Vooruitlopend op deze bespreking staan hieronder enkele uitkeringen die zeer bijzonder zijn:

- een Russische uitkering voor vrouwen die hun zwangerschap laten registreren (paragraaf 2.2);
- een Engelse uitkering voor zwangere vrouwen om te stimuleren dat ze gezonder eten (paragraaf 2.2);
- een Australische uitkering voor kinderen die alle voorgeschreven inenting hebben gehad (paragraaf 2.2.3);
- een regeling voor grootouders in Portugal die bij de geboorte van hun kleinkind onder bepaalde voorwaarden een verlofuitkering ontvangen (paragraaf 2.3.3);
- een verhuisuitkering voor grote Franse gezinnen die vanwege gezinsuitbreiding moeten verhuizen (paragraaf 2.7);
- een hogere kinderbijslaguitkering voor kinderen die in de bergen wonen (Zwitserland) of in het Noordpoolgebied (Noorwegen) (paragraaf 2.7);
- een uitkering voor kinderen wiens ouder arbeidsongeschikt is geraakt als gevolg van de Tsjernobyl ramp in Azerbeidzjan (paragraaf 2.7);
- een startersuitkering voor jongeren in Estland die op zichzelf gaan wonen en daarvoor in een pleeggezin of zorginstelling verbleven (paragraaf 2.7).

2.2 Zwangerschap en gezondheid van moeder en kind

Deze paragraaf gaat over bijzondere regelingen die verband houden met de gezondheid van moeder en kind tijdens en na de zwangerschap. Het gaat daarbij om de bescherming van werknemers in risicovolle beroepen en uitkeringen waarop alleen recht bestaat als de zwangere vrouw aan medische onderzoeken meewerkt. Uitkeringen die de inenting van kinderen verplicht stellen, komen ook aan de orde.

Daarnaast kent een aantal landen andere bijzondere regelingen voor zwangere vrouwen:

- De *pregnancy registration grant* in Rusland. Zwangere vrouwen ontvangen 300 roebels als zij hun zwangerschap laten registreren. Dat is ongeveer 8 euro.
- De *health in pregnancy grant* in het Verenigd Koninkrijk. Vanaf april 2009 hebben zwangere vrouwen recht op een bonus van 190 pond (238 euro) als zij meer dan zes maanden zwanger zijn. Dit recht geldt voor elke zwangere vrouw, ongeacht haar inkomen. Voorwaarde is wel dat de zwangere vrouw zich heeft laten adviseren door een arts of vroedvrouw. Het aanvraagformulier is alleen via hem of haar verkrijgbaar. Zwangere vrouwen kunnen per

e-mail of sms worden herinnerd aan hun recht op uitkering. De bedoeling van dit extraatje is zwangere vrouwen te stimuleren gezonder te eten.⁴

- De *prenatal family allowance* in Portugal. Zwangere vrouwen krijgen deze uitkering vanaf de dertiende week van de zwangerschap. De zwangerschap moet dan wel schriftelijk zijn bevestigd. De hoogte van de uitkering is afhankelijk van het huishoudinkomen en het aantal kinderen. De uitkering is hoger voor eenoudergezinnen.
- De *prenatal grant* in Argentinië. Een zwangere vrouw krijgt een maandelijkse uitkering vanaf de datum van conceptie tot de verwachte geboortedatum of het einde van de zwangerschap. De uitkering is inkomensafhankelijk.
- De *birth grant* in Frankrijk. Een zwangere vrouw ontvangt in de zevende maand van de zwangerschap een eenmalige uitkering van 855,25 euro. Deze regeling kent een inkomenstoets.

2.2.1 Bescherming van zwangere werkneemsters in risicovolle beroepen

Europese regelgeving verplicht lidstaten om maatregelen te nemen die de veiligheid en gezondheid van zwangere werkneemsters garanderen. Zo is in de Europese Richtlijn 92/85/EEG bepaald dat de werkgever de arbeidsomstandigheden of werktijden moet aanpassen als zwangere werkneemsters een veiligheids- of gezondheidsrisico lopen.⁵ Als dit niet mogelijk is moet de werkgever de vrouw een andere arbeidsplaats aanbieden of haar (in het uiterste geval) vrijstellen van arbeid. Deze regels gelden ook voor vrouwen die borstvoeding geven. Daarnaast geldt een verbod op nachtdiensten voor zwangere vrouwen en vrouwen die net zijn bevallen.

Nederland heeft deze verplichtingen voor de werkgever in de arbeidsomstandighedenwetgeving opgenomen. Zwangere vrouwen die zijn vrijgesteld van hun werk kunnen een ziektewet-uitkering krijgen. Andere Europese landen kennen een vergelijkbare regeling. De hoogte van de uitkering is meestal afhankelijk van het inkomen van de zwangere werkneemster. In Ierland moet de werkgever de uitkering tijdens de eerste 21 dagen betalen. In Tsjechië en Slowakije is een speciale uitkering ingevoerd voor vrouwen die als gevolg van de zwangerschap of de bevalling van baan moeten veranderen. Tsjechië compenseert een verlies aan inkomen volledig en Slowakije slechts voor 55 procent. In beide landen stopt de uitkering negen maanden na de geboorte.

Buiten Europa bestaat een vergelijkbare voorziening in Israël: de *Risk Pregnancy Benefit*.⁶ Een Israëliische werkneemster kan aanspraak maken op een tegemoetkoming in verband met een risicovolle zwangerschap als zij een verklaring van haar gynaecoloog overlegt waaruit blijkt dat doorwerken haar zwangerschap in gevaar brengt. Een van de voorwaarden is dat de zwangere vrouw minimaal dertig dagen bedrust moet houden. De duur van de uitkering hangt samen met de periode van verplichte rust. De uitkering bedraagt maximaal 259 shekels (49 euro) per dag.

2.2.2 Verplicht medisch onderzoek

Zwangere vrouwen kunnen in Nederland een beroep doen op een zorgverzekering die verschillende testen en ander medisch onderzoek vergoedt. Veel ouders kiezen voor deze onderzoeken, maar ze zijn niet verplicht. In het buitenland zijn onderzoeken soms wel verplicht. Zo is in veel Afrikaanse landen een medisch onderzoek verplicht voor wie een prenatale uitkering ('prenatal allowance') wil ontvangen. Deze uitkering wordt meestal in twee of drie termijnen uitbetaald. Dit is anders in Madagaskar en Benin. Madagaskar betaalt de uitkering in een keer uit, terwijl Benin een maandelijkse uitkering kent. Sommige Afrikaanse landen stellen daarnaast de voorwaarde dat het kind uit het eerste huwelijk is geboren. In een aantal Europese

4 Porter 2009; HM Revenue & Customs 2009.

5 Richtlijn 92/85/EEG van de Raad van 19 oktober 1992 (PbEG 1992, L 348, p. 0001 – 0008).

6 National Insurance Institute of Israel 2009.

landen – waaronder Finland, Hongarije, Luxemburg en Monaco – geldt ook de voorwaarde van medisch onderzoek tijdens de zwangerschap. De regeling in Finland is bijzonder omdat de moeder kan kiezen tussen een eenmalig bedrag van 140 euro of een babyuitzet.

Medisch onderzoek na de geboorte

Ook na de geboorte stellen diverse Afrikaanse landen een medisch onderzoek verplicht. Deze voorwaarde wordt meestal gesteld bij de toekenning van een eenmalige uitkering (*birth grant* of babybonus). De eenmalige uitkering wordt in Madagaskar gehalveerd als de moeder de voorgeschreven medische onderzoeken niet ondergaat. In Mali is de toekenning van een periodieke uitkering aan jonge kinderen afhankelijk van de vraag of het kind de voorgeschreven medische onderzoeken heeft ondergaan.

2.2.3 Vaccinaties

De Nederlandse overheid biedt ouders de mogelijkheid hun kinderen te laten vaccineren in het kader van het sinds 1957 bestaande Rijksvaccinatieprogramma. Dit programma wordt gefinancierd uit de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten.⁷ Er zijn ook landen waarin de overheid ouders met financiële prikkels stimuleert om mee te werken aan vaccinaties. In Brazilië hebben ouders van kinderen tot en met zes jaar bijvoorbeeld alleen recht op kinderbijslag als zij jaarlijks aantonen dat hun kind is gevaccineerd.⁸ Ook Australië kent een tegemoetkoming voor ouders of verzorgers die meewerken aan een vaccinatieprogramma. Op deze Australische regeling wordt in onderstaand kader wat dieper ingegaan.

DE AUSTRALISCHE 'MATERNITY IMMUNIZATION ALLOWANCE'

In Australië bestaat een speciale uitkering voor verzorgers die hun kind laten inenten volgens het voorgeschreven vaccinatieprogramma, de *maternity immunization allowance*. Het gaat om een inkomensafhankelijke regeling die tweemaal een bedrag van 122,75 Australische dollars (70 euro) uitkeert. De eerste betaling vindt plaats als het kind 18 tot 24 maanden oud is; de tweede als het kind vier jaar is.

Ook kinderen die worden gevaccineerd volgens een inhaalschema, geadopteerde kinderen uit het buitenland en ouders van een overleden kind of doodgeboren baby kunnen de 'maternity immunization allowance' ontvangen.

De voorwaarde van vaccinatie geldt niet voor verzorgers die een geldige reden hebben om hun kind niet te laten inenten. In de volgende gevallen is er sprake van een geldige reden:

- ~ de verzorger heeft gewetensbezwaren tegen inenting, die niet zijn weggenomen nadat de deskundige hem heeft uitgelegd welke voor- en nadelen aan vaccinatie zijn verbonden;
- ~ er is een medische reden om af te zien van vaccinatie;
- ~ het kind heeft een natuurlijk afweermecanisme tegen een bepaalde ziekte;
- ~ het vaccin is niet voorradig;
- ~ de verzorger of diens partner is aantoonbaar en praktiserend lid van een bepaalde kerk.⁹

2.3 Met verlof

Nederland kent diverse verlofregelingen, zoals zwangerschaps- en bevallingsverlof, vaderschapsverlof en ouderschapsverlof. Deze verlofvormen komen ook in het buitenland voor, maar de uitkeringen zijn vaak anders vormgegeven. In deze paragraaf komt een aantal afwijkende regelingen aan bod. Daarnaast worden uitkeringen beschreven die in Nederland niet voorkomen, zoals een verlofregeling voor grootouders en speciale uitkeringen voor ouders die thuisblijven om voor hun kind te zorgen.

7 RIVM 2007.

8 Voor kinderen vanaf 6 jaar wordt in plaats daarvan de voorwaarde gesteld dat het kind schoolgaand moet zijn.

9 Australian Government: Family Assistance Office 2009.

2.3.1 Verlof voor de zwangere vrouw

In Nederland krijgt een zwangere vrouw minimaal zestien weken zwangerschaps- en bevallingsverlof. Het zwangerschapsverlof gaat vier tot zes weken voor de vermoedelijke bevallingsdatum in. Het bevallingsverlof begint na de geboorte en duurt tien tot twaalf weken. De exacte duur van het bevallingsverlof is afhankelijk van de duur van het zwangerschapsverlof en het moment waarop de baby is geboren. De duur van het verlof staat los van het aantal kinderen dat wordt geboren. Tijdens het verlof heeft een werkneemster of zelfstandige recht op een uitkering op grond van de Wet arbeid en zorg.

In veel andere landen bestaat een vergelijkbare regeling. Als gevolg van Europese regelgeving duurt het zwangerschaps- en bevallingsverlof in lidstaten van de Europese Unie bijvoorbeeld minimaal veertien aaneengesloten weken.¹⁰ Er zijn ook verschillen, vooral in de duur van de uitkering.

Langer met verlof

Een verschil is dat het bevallingsverlof in het buitenland vaak langer duurt na de geboorte van een meerling. Dit geldt voor meer dan tien Europese landen. Ook in Armenië, Azerbeidzjan, Cuba, Georgië, Guinee, Iran, Japan, Peru, São Tomé en Príncipe, Turkmenistan en Vietnam duurt de zwangerschapsuitkering langer bij de geboorte van een meerling. De verlenging van de periode varieert van twee weken tot zes maanden. Slovenië verlengt de duur van het verlof met negentig dagen per 'extra' kind. In Iran bestaat alleen recht op verlenging van de uitkeringsduur als minimaal drie kinderen tegelijk worden geboren.

In het buitenland duurt het bevallingsverlof ook vaak langer als de bevalling met complicaties gepaard ging. Dit komt veel voor in Afrikaanse landen. Op de Filippijnen kunnen vrouwen die via een keizersnede zijn bevallen, aanspraak maken op een langer bevallingsverlof. Daarnaast duurt het bevallingsverlof van Argentijnse vrouwen zes maanden langer als de baby het syndroom van Down heeft.

Soms duurt het verlof langer als de moeder al eerder van een kind is bevallen. In Frankrijk en Monaco is de duur van het zwangerschaps- en bevallingsverlof bij de geboorte van het derde kind langer dan bij het eerste en tweede kind. Servië verdubbelt de duur van het zwangerschaps- en bevallingsverlof bij de geboorte van het derde kind. In dat geval duurt het verlof maar liefst twee jaar.

Geen recht op uitkering

Het komt ook voor dat de moeder geen recht heeft op betaald verlof als ze al kinderen heeft. In Vietnam is het recht op zwangerschapsuitkering bijvoorbeeld beperkt tot de eerste twee kinderen.

BORSTVOEDING EN VERLOF

Nederland kent geen wettelijke verlofregeling voor vrouwen die borstvoeding geven. Wel is bepaald dat werkgevers aan vrouwen de mogelijkheid moeten bieden om te kolven. In Luxemburg krijgen vrouwen vier weken langer bevallingsverlof als zij borstvoeding geven. In Ierland, Portugal en Spanje bestaat een uitkering voor moeders die borstvoeding geven en schadelijk werk verrichten. De Spaanse uitkering is het royaalst. Daar wordt een uitkering van honderd procent van het loon betaald tot het kind negen maanden is. De uitkering stopt eerder als de moeder terugkeert naar haar werk.

10 Zie Richtlijn 92/85/EEG van de Raad van 19 oktober 1992 (PbEG 1992, L 348, p. 0001 – 0008).

2.3.2 Vaderschapsverlof

Na de geboorte van een baby is in Nederland wettelijk geregeld dat de vader twee dagen betaald verlof kan opnemen. Als de vader langer met verlof wil moet hij vakantiedagen opnemen of met (onbetaald) ouderschapsverlof gaan. Sommige landen kennen een uitgebreidere verlofregeling voor vaders. Portugal en Slovenië kennen met vijftien dagen de langste periode van vaderschapsverlof.

Bijzonder is dat Frankrijk, Monaco en Spanje het vaderschapsverlof verlengen bij de geboorte van een meerling: . In Spanje wordt de verlofperiode met twee dagen per kind verlengd; in Frankrijk en Monaco wordt het totale verlof met zeven dagen verlengd.

2.3.3 Ouderschapsverlof

In Nederland hebben werknemers recht op ouderschapsverlof als zij zorgen voor een kind dat jonger is dan acht jaar. Voorwaarde is dat zij minimaal één jaar bij een werkgever in dienst zijn. De opgenomen verlofuren worden niet betaald, tenzij andere afspraken zijn gemaakt.¹¹ Er bestaan daarnaast twee fiscale kortingen: de ouderschapsverlofkorting en de levenslooptkorting.

Sommige landen kennen een wettelijk recht op betaald ouderschapsverlof. Dat geldt bijvoorbeeld voor Nieuw-Zeeland, waar de moeder recht heeft op betaald ouderschapsverlof van maximaal twaalf weken. Het recht op verlof geldt voor werknemers en zelfstandigen. De moeder kan haar recht overhevelen naar de vader. In dat geval is de voorwaarde dat de vader en de moeder voor de geboorte minimaal een jaar bij hun werkgever in dienst waren.¹²

Ook in Finland kunnen ouders betaald ouderschapsverlof opnemen. Dit verlof duurt maximaal 158 werkdagen. Na de geboorte van een meerling duurt het verlof zestig dagen langer voor elk extra kind. Bij een adoptie is het zelfs mogelijk het ouderschapsverlof met 100 tot 234 dagen te verlengen. Het verlof kan opgenomen worden door de vader of de moeder. Ze kunnen het verlof ook delen.¹³

De mogelijkheid om het verlof te delen komt in meer landen voor, bijvoorbeeld in Denemarken.¹⁴ Daar kunnen vader en moeder een verlofperiode van 32 weken delen nadat de moeder veertien weken verlof heeft gehad. De ouders moeten het verlof opnemen voor de negende verjaardag van het kind. In IJsland en Noorwegen gelden vergelijkbare regelingen. Bij de Noorse regeling valt op dat de vader zelfs verplicht is om minimaal zes weken op te nemen van het totale verlof van 44 weken. Dit wordt het 'vaderquotum' genoemd. Ook in Israël, Kroatië, Spanje en Portugal bestaat de mogelijkheid om de verlofperiode te verdelen tussen de vader en de moeder. In Noorwegen en Portugal kunnen aanstaande ouders kiezen voor een verlenging van het gedeelde verlof met tien weken respectievelijk dertig dagen. Daar staat wel een lagere uitkering tegenover. Ouders die kiezen voor een langere verlofperiode ontvangen over de hele verlofperiode een uitkering van slechts tachtig procent in plaats van honderd procent van hun inkomen.

Portugal heeft naast de mogelijkheid om het verlof te delen nog een bijzondere variant op het ouderschapsverlof. Portugese grootouders hebben recht op een verlofuitkering gedurende dertig dagen na de geboorte van een kleinkind. Deze regeling geldt alleen als de vader of moeder van het kind jonger is dan zestien jaar en nog thuis woont.

11 Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid 2009.

12 New Zealand Inland Revenue 2009.

13 Kela – the Social Insurance Institution of Finland 2008.

14 In deze alinea omvat ouderschapsverlof ook gedeeld bevallingverlof.

2.3.4 Uitkering voor ouder die een kind thuis verzorgt

Anders dan in Nederland verstrekken sommige landen speciale uitkeringen aan ouders die niet (meer) werken of minder gaan werken om voor de kinderen te zorgen. Hongarije kent bijvoorbeeld een aanvulling op de kinderbijslag voor ouders die thuisblijven om hun kind op te voeden. De ouder mag dan geen betaald werk verrichten tot de eerste verjaardag van het kind. Na de eerste verjaardag geldt deze beperking niet meer. De uitkering kan ook worden toegekend aan een grootouder die het kind verzorgt in het huishouden van de ouder. In Burundi bestaat een bijzondere voorwaarde voor het recht op kinderbijslag: de moeder mag geen betaald werk verrichten, terwijl de vader minimaal vier uur per dag moet werken.

Bij uitkeringen voor ouders die stoppen met werken of minder gaan werken, hangt het recht op uitkering vaak af van de leeftijd van het kind. Dit komt veel voor in Europa. De maximale leeftijd van het kind varieert van één jaar in Bulgarije tot acht jaar in Polen. Een Poolse ouder die stopt met werken, kan recht hebben op een tegemoetkoming naast de kinderbijslag. De hoogte van die uitkering is tachtig procent van de ziekte-uitkering. In Australië is het recht op uitkering afhankelijk van het aandeel in de zorg voor het kind: een persoon die minimaal 35 procent van de zorg van een kind op zich heeft, heeft recht op een fiscale compensatie.

In Noorwegen en Finland bestaat een jaarlijkse uitkering voor gezinnen met jonge kinderen. Een gezin met een kind jonger dan drie jaar komt hiervoor in aanmerking. In Noorwegen geldt hierbij de voorwaarde dat het kind niet naar een kinderdagverblijf gaat dat de overheid financiert.

KINDERBIJSLAG ONDER VOORWAARDE VAN HET VERRICHTEN VAN ARBEID

In deze paragraaf is beschreven dat het recht op kinderbijslag beperkt kan zijn tot ouders die niet of minder werken om voor hun kind te zorgen. Er zijn ook landen waarbij het recht op kinderbijslag afhankelijk is van het hebben van werk. Zo stelt een aantal Afrikaanse landen het recht op kinderbijslag afhankelijk van het verrichten van betaalde arbeid. In Senegal en Mali krijgt een ouder alleen kinderbijslag als hij minstens achttien dagen of 120 uur per maand werkt. In Bolivia bestaat alleen recht op kinderbijslag als het hoofd van het gezin minimaal vijftien dagen per maand werkt.

2.4 De geboorte

Vanaf het moment dat een kind geboren is, bestaat in Nederland recht op kinderbijslag, kindgebonden budget en diverse fiscale regelingen. Een extraatje bij de geboorte van een baby bestaat niet in Nederland, maar wel in een groot aantal andere landen. Het kan daarbij gaan om een eenmalige uitkering (een babybonus), maar ook om een babyuitzet of een melktoeslag. Deze bijzondere uitkeringen worden in de volgende subparagrafen besproken.

2.4.1 De babybonus

De babybonus komt in elk werelddeel voor. Achterliggende redenen voor het invoeren van een babybonus zijn:

- bevorderen van de bevolkingsgroei;
- tegemoetkomen in de kosten van kinderen;
- bevorderen van de gezondheid van de moeder en het (ongeboren) kind.

In Afrika komt de laatste reden veel voor. Daar bestaan eenmalige uitkeringen voor moeders die medische onderzoeken ondergaan. Dit is besproken in paragraaf 2.2.2. De eerste reden speelt een rol in bijvoorbeeld Rusland en Australië:

- Rusland heeft vanaf begin jaren negentig te maken met een afnemende bevolking door onder andere een lage levensverwachting en een laag geboortecijfer.¹⁵ Om op korte termijn de bevolkingskrimp af te remmen, heeft de regering per 1 januari 2007 een bonus ingesteld voor ieder tweede, derde of vierde kind dat een vrouw baart. Deze premie bedraagt 250.000 roebel (7.000 euro), wat gelijk is aan het gemiddelde Russische jaarsalaris. De premie wordt eerst op een spaarrekening gezet en komt vrij bij de derde verjaardag van het kind.
- Ook in Australië is de babybonus ingezet om vergrijzing en bevolkingsdaling tegen te gaan.¹⁶ De bonus is in 2004 ingevoerd onder het motto: *one for mum, one for dad and one for the country*. De uitkering bedraagt 5.185 Australische dollars (bijna 3.000 euro). De babybonus wordt vanaf 1 januari 2009 niet meer als eenmalige uitkering betaald, maar in dertien termijnen. Bovendien geldt vanaf deze datum een inkomenstoets.

De meeste Europese en Aziatische landen stellen weinig voorwaarden aan de toekenning van een babybonus, hooguit een minimale verzekeringsduur. In sommige Europese landen is de uitkering echter beperkt tot meerlingen, zie de tekst in het kader 'Uitkeringen bij de geboorte van een meerling'.

UITKERINGEN BIJ DE GEBORTE VAN EEN MEERLING

Denemarken, Ierland en Spanje kennen een bonus die alleen bij de geboorte van een meerling wordt toegekend. De Deense bonus bedraagt 7.504 kronen (1.006 euro) per jaar voor het tweede en elk volgende kind. Deze uitkering wordt uitbetaald tot de kinderen zeven jaar zijn. De Ierse bonus bedraagt 635 euro per kind en wordt uitbetaald bij de geboorte, de vierde en de twaalfde verjaardag van de kinderen. De Spaanse uitkering wordt alleen bij de geboorte uitbetaald. Bijzonder is dat hoogte van de Spaanse uitkering snel stijgt naarmate er meer kinderen worden geboren. Voor een tweeling ontvangen de ouders een uitkering van viermaal het maandelijks minimumloon, voor een drieling achtmaal het minimumloon en voor vier of meer kinderen maar liefst twaalf keer het minimumloon. Het Spaanse minimumloon bedraagt ongeveer 600 euro per maand.

De geboorte van een meerling kan ook aanleiding zijn voor een speciale toeslag: de 'multiple birth allowance'. Deze toeslag komt onder andere voor in Australië, Israël, Slowakije en Uruguay. De duur van de uitkering varieert van twintig maanden in Israël tot achttien jaar in Australië en Uruguay. In Uruguay bestaat al recht op de toeslag vanaf de dag dat de zwangerschap is bevestigd. In alle landen staat de hoogte van de uitkering los van het inkomen van de verzekerde. In Australië en Israël is vereist dat minimaal een drieling wordt geboren; in Uruguay is een tweeling al voldoende. In Slowakije is de geboorte van een drieling vereist, tenzij binnen twee jaar nog een tweeling wordt geboren.

Tot slot kennen sommige landen een hogere kinderbijslaguitkering (Bulgarije, Ierland en Liechtenstein) of een hogere kinderopvangtoeslag (Oostenrijk) voor gezinnen met een meerling.

De hoogte van de eenmalige uitkering bij de geboorte verschilt enorm. Meestal gaat het om een klein bedrag. In Thailand bijvoorbeeld dekt de babybonus alleen de kosten van de bevalling. In Laos is de eenmalige uitkering gelijk aan zestig procent van het minimumloon voor een maand, terwijl de uitkering in Kirgizië gelijk is aan driemaal het gegarandeerde minimum van 200 soms (3,70 euro). Japan keert een vrij fors bedrag uit, namelijk 350.000 yen (2.297 euro). Dit bedrag is bestemd voor dekking van de kosten van bevalling en kraamzorg en is gekoppeld

15 Crooijmans 2009.

16 Australian Government, Family Assistance Office 2009.

aan de *health insurance*.¹⁷ Rusland verstrekt drie jaar na de geboorte van het tweede kind nog een extra eenmalige uitkering.

In de meeste landen is de babybonus een vast bedrag en onafhankelijk van het aantal kinderen in een gezin. In Turkmenistan is de babybonus voor het derde kind hoger dan voor het eerste en tweede kind. De uitkering voor het vierde kind is zelf nog hoger (tweemaal zo hoog als het bedrag bij het derde kind). De meeste landen betalen de babybonus uit op enig moment na de geboorte. In Uruguay is voor een afwijkende datum gekozen: namelijk de datum dat de moeder is uitgerekend.

2.4.2 Babyuitzet

De babybonus kan in de meeste landen door de ouders naar eigen inzicht uitgegeven worden. Sommige landen verplichten de eenmalige uitkering te besteden aan een uitzet voor de baby. Dit is bijvoorbeeld zo in Gabon en Slovenië. In Finland kan de moeder kiezen tussen een eenmalige uitkering van 140 euro en een babyuitzet. El Salvador en Mexico verstrekken geen eenmalige uitkering bij de geboorte, maar bieden een babyuitzet aan.

2.4.3 Melktoeslag

In een aantal Zuid-Amerikaanse landen kan een moeder melktoeslag krijgen voor haar kind. De melktoeslag is een tegemoetkoming voor moeders die hun kind niet zelf kunnen voeden. De melktoeslag kan bestaan uit een geldelijke bijdrage of een toeslag in natura. El Salvador en Paraguay betalen een melktoeslag uit. De moeder heeft daar wel een medische indicatie nodig. El Salvador betaalt de toeslag gedurende de eerste acht weken na de geboorte. In Paraguay geldt een langere periode, namelijk acht maanden. In sommige landen wordt al melktoeslag betaald tijdens de zwangerschap. In Bolivia bijvoorbeeld kan een vrouw vanaf de vijfde maand van haar zwangerschap tot en met de eerste verjaardag van de baby een melktoeslag krijgen. Deze toeslag wordt niet in geld maar in melk uitbetaald. Ook Nicaragua betaalt uit in de vorm van melk; 45 Engelse pounds (bijna 17 kilo) wordt verstrekt totdat het kind een half jaar oud is. De melktoeslag komt ook buiten Zuid-Amerika voor. Op het Britse eiland Man komen zwangere vrouwen en kinderen van bepaalde uitkeringsgerechtigden in aanmerking voor gratis melk.¹⁸

2.5 Kinderen gaan naar school

In deze paragraaf staan bijzondere uitkeringen voor schoolgaande kinderen centraal. Het gaat daarbij om jaarlijkse uitkeringen en toeslagen voor bijzondere situaties.

De afgelopen jaren zijn de kosten van schoolgaande kinderen in Nederland aanzienlijk verlaagd. In 2005 is het lesgeld afgeschaft en vanaf het schooljaar 2009/2010 zijn de schoolboeken gratis. Daarnaast krijgen ouders met een beperkt inkomen een tegemoetkoming in de schoolkosten van kinderen die naar het voortgezet onderwijs gaan.

Jaarlijkse uitkeringen

In het buitenland bestaan ook diverse jaarlijkse uitkeringen voor schoolgaande kinderen. Een uitkering aan het begin van het schooljaar komt het meest voor, bijvoorbeeld in Algerije, Argentinië, Gabon, Estland, Frankrijk, Polen en Monaco. De uitkeringsvoorwaarden lijken sterk op elkaar. Vaak geldt er een inkomenstoets en wordt de uitkering betaald voor kinderen vanaf zes jaar.

Soms is de hoogte van de uitkering afhankelijk van de grootte van het gezin. In Algerije bedraagt de uitkering bijvoorbeeld 800 dinar (8 euro) voor de eerste vijf kinderen. Voor elk

17 Japanese Social Insurance Agency 2007.

18 Ile of Man Government, Department of Health and Social Security 2009.

volgende kind bedraagt de uitkering slechts 400 dinar (4 euro). Overigens geldt de hogere uitkering van 800 dinar alleen voor gezinnen met een inkomen van maximaal 15.000 dinar (158 euro). In Luxemburg stijgt de uitkering per kind naarmate er meer schoolgaande kinderen in het gezin zijn. De uitkering bedraagt minimaal 113,15 euro en maximaal 323,34 euro. De hoogte van de uitkering is ook afhankelijk van de leeftijd van het kind: de uitkering voor kinderen vanaf twaalf jaar is hoger dan de uitkering voor kinderen vanaf zes jaar. Ook Monaco kent een hogere uitkering voor oudere kinderen. In 2009 was de uitkering minimaal 118 euro en maximaal 248 euro. Naast een uitkering aan het begin van het schooljaar kent Monaco ook een uitkering aan het einde van het kalenderjaar. Zo werd in 2008 voor elk schoolgaand kind een bedrag van 120 euro uitbetaald. Ook deze uitkering is inkomensafhankelijk.¹⁹

Bijzondere toeslagen

Naast deze jaarlijkse uitkeringen bestaan er bijzondere toeslagen voor schoolgaande kinderen. Voorbeelden van deze toeslagen zijn:

- Toeslag voor de reis- of verblijfskosten van kinderen die ver van school wonen (Polen). Deze toeslag is inkomensafhankelijk en wordt elke maand uitbetaald in de periode van september tot en met juni.
- Toeslag voor schoolgaande gehandicapte kinderen (Polen). Deze inkomensafhankelijke toeslag dekt een deel van de schoolkosten van een gehandicapt kind. Er bestaat ook recht op toeslag voor gehandicapte kinderen die revalideren. De uitkering is inkomensafhankelijk en duurt maximaal twaalf maanden.
- Kleedgeld (Ierland, Trinidad en Tobago en het Verenigd Koninkrijk). De Ierse uitkering is een inkomensafhankelijke toeslag voor schoolgaande kinderen van twee tot 22 jaar.²⁰ Het kleedgeld wordt elk jaar op uiterlijk 1 oktober uitgekeerd. De hoogte van de uitkering is afhankelijk van de leeftijd van het kind. In het Verenigd Koninkrijk verschilt de kleedgeldregeling per regio. Het kleedgeld in Trinidad en Tobago is inkomensafhankelijk en wordt voor maximaal vier kinderen per huishouden uitbetaald.
- Gratis schoolmaaltijden. Deze regeling komt in diverse landen voor, onder meer in Zweden, Finland, het Verenigd Koninkrijk, de Verenigde Staten, Brazilië en India.²¹ Het Indiase 'Mid-day Meal programma' is veruit het grootst met meer dan 100 miljoen kinderen die op school gratis lunchen.²² Doelstellingen van het Indiase programma zijn: het voorkomen van honger onder schoolkinderen, het bevorderen van aanwezigheid op school, het stimuleren van sociale contacten tussen kinderen van alle kasten, bestrijding van ondervoeding en het stimuleren van de arbeidsparticipatie van vrouwen.

2.6 Trouwen

In sommige Aziatische landen ontvangen ouders een uitkering (trouwtoelage) als hun dochter trouwt. Dit komt voor in Pakistan en India. In 2009 heeft de Pakistaanse regering besloten meer geld aan deze trouwtoelage te besteden.²³ De toelage is verhoogd van 50.000 naar 70.000 rupees (een stijging van 483 euro naar 676 euro). Daarnaast is de trouwtoelage niet langer beperkt tot een bepaald aantal dochters.

In diverse andere landen ontvangen de gehuwden zelf de trouwtoelage, bijvoorbeeld in Argentinië, Cyprus, Iran, Mali, Malta, Mexico en Venezuela. De uitkering bestaat meestal uit

¹⁹ Caisses Sociale de Monaco 2009.

²⁰ Irish Department of Social and Family Affairs 2009.

²¹ Overigens bestaan op Europees niveau ook interessante regelingen. Zo heeft de Europese Unie eind 2008 een regeling voor gratis schoollucht ingevoerd, zie European Commission 2009.

²² Education for All in India 2008.

²³ The News International 2009.

een vast bedrag. Alleen in Iran is de uitkering gerelateerd aan het inkomen van de verzekerde. Verder bestaat in Oman een trouwtoelage voor vrouwen die wees zijn.

2.7 Nog meer bijzondere uitkeringen

In de sociale zekerheid wordt vaak rekening gehouden met bijzondere situaties of omstandigheden. In Nederland bestaat bijvoorbeeld een speciale uitkering voor ouders die thuis een gehandicapt kind verzorgen (de Tegemoetkoming Onderhoudskosten thuiswonende Gehandicapte kinderen). Ook voor alleenstaande ouders bestaan diverse regelingen, zoals de alleenstaande ouderkorting. Andere landen kennen ook regelingen die met uitzonderlijke situaties rekening houden. Hieronder volgt een aantal voorbeelden:

- uitkering voor kinderen met hiv of aids in Wit-Rusland;
- verhoging van de kinderbijslag voor studerende ouders in Denemarken;
- beperking van het recht op kinderbijslag tot een bepaald aantal kinderen in Iran (maximaal twee kinderen), Thailand (maximaal twee kinderen) en Libanon (maximaal vijf kinderen);
- uitkering voor dienstplichtigen met kinderen in Estland en Azerbeidzjan;²⁴
- een hogere kinderbijslaguitkering voor gezinnen die in de bergen van Zwitserland of in het Noordpoolgebied van Noorwegen wonen;
- uitkering voor kinderen wiens ouder arbeidsongeschikt is geraakt als gevolg van een gewapend conflict of de Tsjernobyl-ramp in Azerbeidzjan;²⁵
- kinderbijslag voor de ongehuwde dochter die voor de kinderen van de verzekerde zorgt in Madagaskar en Marokko;
- toeslag voor moeders met minimaal vier kinderen die te oud zijn voor kinderbijslag in Cyprus;
- uitkering voor jongeren die op zichzelf gaan wonen en daarvoor in een pleeggezin of zorginstelling woonden (Start in independent life allowance) in Estland;
- een eenmalige uitkering voor zwangere studentes (en na de geboorte een maandelijkse uitkering) in Bulgarije;
- verhuistoelage voor gezinnen met minimaal drie kinderen die vanwege gezinsuitbreiding moeten verhuizen in Frankrijk. De toeslag dekt de kosten van een verhuizing tot een bepaald bedrag. Er bestaat alleen recht op de toeslag als het gezin voor huursubsidie in aanmerking komt.

24 De Azerbeidzjaanse uitkering voor dienstplichtigen met kinderen wordt uitbetaald in de plaats van de normale kinderbijslag die een inkomenstoets kent.

25 Ook deze uitkering wordt uitbetaald in de plaats van de normale kinderbijslag.

3 Bijzondere uitkeringen voor ouderen

3.1 Inleiding

Dit hoofdstuk gaat over uitkeringen die specifiek zijn gericht op ouderen. Net als in het vorige hoofdstuk over kindregelingen worden de verschillende uitkeringen in een min of meer chronologische volgorde gepresenteerd. De volgende onderwerpen komen daarbij aan de orde:

- opbouw van pensioenen;
- emigratie;
- gebruiken van pensioengelden voor de financiering van een huis en andere doelen;
- vervroegd pensioen;
- bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd;
- toeslagen voor bijzondere situaties;
- regelingen voor hulpbehoevenden.

Bij de bespreking van deze onderwerpen valt een aantal uitkeringen op omdat ze – vanuit Nederlands perspectief – erg bijzonder zijn. Het gaat om de volgende uitkeringen:

- soepeler pensioenvoorwaarden voor ‘kleine mensen’ in Kirgizië (paragraaf 3.2.2);
- soepeler voorwaarden en/of een aanvulling op het pensioen voor slachtoffers van nucleaire rampen (paragraaf 3.2.2 en 3.5.3);
- opgebouwde pensioenrechten gebruiken voor de financiering van een huis in (onder meer) Fiji (paragraaf 3.4);
- eerder met pensioen voor vrouwen die één of meerdere kinderen hebben opgevoed in (onder meer) Albanië (paragraaf 3.5.1);
- kerstbonus voor pensioengerechtigden in Mexico (paragraaf 3.6.3);
- vergoeding van telefoonkosten voor gepensioneerden in Australië (paragraaf 3.7.3);
- aanvulling op het ouderdomspensioen voor personen met een bronzen of zilveren medaille in Madagaskar (paragraaf 3.7.2);
- hoger ouderdomspensioen voor blinden in Mauritius (paragraaf 3.8).

3.2 Opbouw van pensioen

Deze paragraaf bestaat uit twee onderdelen. In paragraaf 3.2.1 wordt ingegaan op de verschillende wijzen van financiering van pensioenen. Paragraaf 3.2.2 gaat over situaties waarin soepeler pensioenvoorwaarden gelden.

3.2.1 Financiering van het pensioen door premies en andere middelen

In Nederland wordt de AOW gefinancierd uit premies en aanvullende bijdragen van de overheid.²⁶ Voor elke verzekerde gelden dezelfde premiepercentages. In veel andere landen worden pensioenen eveneens gefinancierd uit premies en/of de algemene middelen. Toch zijn er ook verschillen op het gebied van financiering:

- in sommige landen verschillen de premiepercentages per beroepsgroep;
- soms worden pensioenen niet uit premies of algemene middelen betaald, maar uit andere middelen.

Daarnaast kent Albanië nog een bijzondere regeling die in Nederland niet voorkomt: de Albanese overheid financiert het pensioen van personen die een bijdrage hebben geleverd aan de politieke en culturele ontwikkeling van het land.

Soms geldt een hoger premiepercentage voor bepaalde beroepsgroepen. Daar staat vaak tegenover dat deze personen eerder met pensioen kunnen gaan (zie paragraaf 3.5). In Burundi bijvoorbeeld dragen werkgevers en werknemers hogere premies af voor personen die zwaar

werk verrichten. Sommige landen maken een onderscheid tussen premies voor burgers en voor militairen, bijvoorbeeld in Nigeria. Daar betalen militairen minder premie en betaalt hun werkgever meer premie. In Senegal nemen managers een uitzonderingspositie in. Managers betalen een hogere premie en hun werkgever betaalt een lagere premie (vergeleken met de overige werknemers). Hieronder staat een aantal andere bijzonderheden:

- de premie voor zelfstandigen is afhankelijk van het salaris van de best betaalde werknemer in de organisatie (Palau);
- voor werkgevers van buitenlandse bedrijven geldt een hoger premiepercentage (Libië);
- een werkgever betaalt een lager premiepercentage als minimaal vijf procent van zijn werknemers gehandicapt is (Togo);
- de overheid betaalt voor ambtenaren, leraren en militairen een hogere premie dan voor andere beroepsgroepen (Sierra Leone).

Sommige landen financieren de staatspensioenen op een bijzondere wijze. Zo bestemt Bolivia de opbrengsten uit de verkoop van staatsbedrijven specifiek voor de financiering van oudedagspensioenen. In Liechtenstein en Panama wordt één bepaald soort belastingopbrengst aangewend voor de financiering van de pensioenen. In Liechtenstein gaat minimaal tweederde van de belastingopbrengst voor zware motorvoertuigen naar de pensioenen en nabestaanden-uitkeringen. Panama bekostigt de pensioenen uit speciale belastingen op drank en tabak. Bij de financiering van de pensioenen gebruikt Panama daarnaast tien procent van de opbrengst van vergunningen voor de aanleg van glasvezelkabels.

3.2.2 Soepeler voorwaarden voor een volledig pensioen

In Nederland bestaat recht op een volledige AOW-uitkering na vijftig verzekeringsjaren. De periode van verzekering begint op vijftienjarige leeftijd en eindigt bij het bereiken van de pensioenleeftijd van 65 jaar. Personen die in Nederland wonen of werken zijn in beginsel verplicht verzekerd. Personen die tijdelijk in het buitenland verblijven, kunnen zich vrijwillig verzekeren voor een periode van maximaal tien jaar.

In een groot aantal andere landen bouwen alleen personen die werken pensioen op. Hierbij tellen bepaalde jaren waarin de persoon niet heeft gewerkt toch mee als verzekerde jaren (*pension credits*). Het gaat dan bijvoorbeeld om perioden dat iemand studeerde, in militaire dienst was of voor kinderen zorgde. Ook voor perioden van ziekte, zwangerschapsverlof, invaliditeit en arbeidsongeschiktheid bestaan *pension credits*. Voorbeelden hiervan zijn voornamelijk te vinden in Europa en in mindere mate in Amerika en Azië.

Soms gelden voor bepaalde groepen verzekerden soepeler pensioenvoorwaarden.

Hieronder volgen enkele voorbeelden:

- oorlogsveteranen (Wit-Rusland en Oekraïne);
- moeders van in de strijd gesneuvelde militairen (Wit-Rusland);
- slachtoffers van de Tsjernobyl-ramp (Letland);
- personen die in het uiterste noorden van Rusland hebben gewerkt;
- personen die zwaar en ongezond werk hebben verricht (Iran);
- personen die ondergronds werk of werk in verband met de Tsjernobyl-ramp hebben verricht (Kirgizië);
- personen die een periode als krijgsgevangene hebben doorgebracht (Roemenië);
- 'kleine mensen' (Kirgizië);
- grootouders die minimaal twintig uur per week voor hun kleinkinderen zorgen (Verenigd Koninkrijk).²⁷

In Afrika komt de toekenning van *pension credits* niet of nauwelijks voor. Kameroen kent wel een bijzondere regeling voor personen met een pensioentekort. Zij kunnen maximaal 24 maanden pensioenbijdragen kopen of maximaal vijf jaar langer doorwerken. Daarnaast kent Ghana een bijzondere pensioenregeling, zie het kader 'Hoogte van het pensioen in Ghana'.

HOOGTE VAN HET PENSIOEN IN GHANA

In Ghana kan een verzekerde van zestig jaar met pensioen nadat hij minimaal 240 maanden premie heeft afgedragen. Het minimumbedrag dat een gepensioneerde ontvangt is gelijk aan vijftig procent van zijn gemiddelde jaarsalaris over de drie jaren waarin hij het meest heeft verdiend. Voor iedere extra maand premiebetaling ontvangt de verzekerde 0,125 procent meer pensioen. Er geldt ook een maximum voor de hoogte van het pensioen. Dit maximum wordt op een bijzondere wijze berekend. Het pensioen mag namelijk niet hoger zijn dan tachtig procent van het gemiddelde inkomen van de vijf procent deelnemers die het meest verdienen.

3.3 Vertrek naar het buitenland

Als een Nederlander emigreert is hij meestal niet langer verplicht verzekerd voor de AOW. De opgebouwde verzekeringstijdvakken raakt hij niet kwijt: bij pensionering kan hij alsnog aanspraak maken op een (verlaagde) AOW-uitkering. Kortom, Nederland exporteert de AOW-uitkering naar andere landen. In het buitenland komt dit ook voor, zeker als landen in verdragen afspraken hebben gemaakt over de export van uitkeringen.

Toch zijn er landen die het anders doen. Sommige landen exporteren hun ouderdomsuitkeringen helemaal niet. Andere landen keren de opgebouwde pensioenrechten direct uit in de vorm van een eenmalige uitkering (lump sum). Deze 'emigratiebonus' kan van pas komen bij het opbouwen van een bestaan in een nieuw land. Het uitbetalen van opgebouwde pensioenrechten direct na emigratie komt veel voor in landen uit Azië en de Stille Zuidzee, bijvoorbeeld in Brunei, Fiji, India, Indonesië, Kiribati, Maleisië, Papoea Nieuw-Guinea, Singapore, Salomonseilanden, Vanuatu, West Samoa en Zuid-Korea. Emigranten uit Papoea Nieuw-Guinea ontvangen hun uitkering pas één jaar na de emigratie. In Mexico en Oezbekistan ontvangen emigrerende landgenoten een vast bedrag dat overeenkomt met twee jaar respectievelijk een half jaar aan pensioenuitkeringen.

Vietnam heeft een bijzondere regeling bedacht: de pensioengerechtigde die buiten Vietnam woont, mag een familielid in Vietnam benoemen die in zijn plaats het pensioen ontvangt. Het is helaas niet duidelijk of de Vietnamese inwoner dit extraatje mag houden of moet overmaken naar zijn familielid in het buitenland.

3.4 Geld opnemen voor de financiering van een huis of andere doelen

Bij de aankoop van een huis kan een Nederlander zijn opgebouwde spaarloon opnemen en gebruiken voor de financiering van het huis. Het is niet mogelijk om opgebouwde pensioenrechten hiervoor te gebruiken. In diverse landen in Azië en de Stille Zuidzee kan dit wel. Daarbij geldt vaak de voorwaarde dat het gespaarde bedrag een bepaald minimum overschrijdt en/of dat de verzekerde een bepaald aantal jaren heeft bijgedragen aan het pensioenfonds.

Het minimum aantal verzekeringsjaren varieert van twee tot tien jaar. In Fiji mag bijvoorbeeld geld worden opgenomen bij een verzekeringsperiode van minimaal twee jaar en een spaartegoed van minimaal 1.000 Fiji-dollars (429 euro). In Brunei gelden de meest strikte voorwaarden. Daar is een deelname van minimaal tien jaar en een spaartegoed van minimaal 40.000

Bruneise dollars (19.266 euro) vereist. Het opnamebedrag is vaak gemaximeerd, in Papoea Nieuw-Guinea bijvoorbeeld tot zestig procent van de opgebouwde premies. Sommige landen beschouwen het opgenomen bedrag als een lening. In Samoa kan maximaal vijftig procent van het spaartegoed als lening worden opgenomen. Het geleende bedrag inclusief rente moet dan weer terugbetaald worden.

Geld opnemen voor een ander doel dan de financiering van een huis komt ook voor. In Maleisië en Singapore kan geld worden opgenomen voor bepaalde beleggingen of investeringen. In Fiji is het mogelijk om maximaal 33 procent van het spaartegoed op te nemen om medische kosten of een opleiding te betalen. India kent nog meer situaties waarin geld mag worden opgenomen. Het kader in paragraaf 3.6.1 beschrijft deze situaties.

In Indonesië, Papoea Nieuw-Guinea en de Salomonseilanden kan in geval van werkloosheid een beroep op het spaargeld worden gedaan. In Indonesië moet de werkloosheid minimaal zes maanden hebben geduurd en moet de werkloze minimaal vijf jaar bij het fonds zijn aangesloten. In Papoea Nieuw-Guinea volstaat een werkloosheid van drie maanden in combinatie met een verzekeringsduur van minimaal vijf jaar. Op de Salomonseilanden moet het spaarsaldo 10.000 Salomon-dollars (890 euro) of meer bedragen.

In plaats van geld op te nemen, is het soms mogelijk om de gespaarde pensioengelden als onderpand in te zetten. In Kiribati mag maximaal zeventig procent van het spaarsaldo worden gebruikt als onderpand voor een lening. Op het moment dat de verzekerde de lening niet kan terugbetalen, moet het spaargeld gebruikt worden om de lening af te lossen.

3.5 Vervroegd met pensioen

De AOW kent een pensioenleeftijd van 65 jaar. Het AOW-pensioen kan niet eerder ingaan. In andere landen kunnen verschillende groepen wel eerder met pensioen. De mogelijkheid van vervroegd pensioen staat meestal alleen open voor personen die een bepaald aantal jaren verzekerd zijn geweest.

Deze paragraaf gaat over de mogelijkheden van vervroegd pensioen voor:

- moeders;
- bepaalde beroepsgroepen;
- overige personen.

Daarnaast bevat deze paragraaf een kader met de vele mogelijkheden van vervroegd pensioen in Estland.

3.5.1 Vervroegd pensioen voor moeders

In een aantal landen in Afrika, Azië en Europa kunnen vrouwen die een bepaald aantal kinderen hebben gekregen of opgevoed eerder met pensioen. Het minimum aantal kinderen verschilt per land. Een aantal voorbeelden:

- minimaal één kind: Algerije, Azerbeidzjan, Tsjechië;
- minimaal drie kinderen: Monaco, Tunesië en Roemenië;
- minimaal vijf kinderen: Kazachstan, Moldavië en Kirgizië;
- minimaal zes kinderen: Albanië.

In de meeste gevallen geldt voor deze moeders een aparte pensioenleeftijd. In Algerije is dit anders geregeld. Daar wordt de pensioenleeftijd met één jaar verminderd voor elk kind dat

gedurende minimaal negen jaar is opgevoed. De maximale korting bedraagt drie jaar. Tsjechië kent een vergelijkbare regeling. De maximale korting is daar vier jaar. In Kazachstan geldt de lagere pensioenleeftijd alleen voor moeders die op het platteland wonen. In Azerbeidzjan geldt voor moeders met tien kinderen zelfs geen wettelijke minimale pensioenleeftijd.

In Koeweit kunnen getrouwde vrouwen tien jaar eerder met pensioen. Vrouwen met een gehandicapt kind of een gehandicapte echtgenoot kunnen op elke leeftijd met pensioen. In deze gevallen geldt een minimale verzekeringsduur van vijftien jaar. Vrouwen met een gehandicapt kind kunnen in Kirgizië, Turkije en Turkmenistan ook eerder met pensioen.

3.5.2 Vervroegd pensioen voor bepaalde beroepsgroepen

In alle werelddelen bestaat de mogelijkheid om eerder met pensioen te gaan voor personen die zwaar en/of ongezonde arbeid hebben verricht. In veel landen kunnen bijvoorbeeld mijnwerkers eerder met pensioen. In veel Afrikaanse landen is de mogelijkheid van vervroegd pensioen beperkt tot militairen, waarbij het aantal jaren dat zij eerder kunnen stoppen met werken soms afhangt van hun rang (Ethiopië). Verder kunnen ambtenaren vaak vervroegd met pensioen.

Vervroegd pensioen komt ook voor bij de volgende beroepsgroepen:

- bemanningsleden van koopvaardij schepen (Madagaskar);
- gehandicapte oorlogsveteranen (Algerije);
- leraren (Roemenië en Bulgarije);
- luchtverkeersregelaars (Portugal);
- dansers (Portugal).

3.5.3 Vervroegd pensioen voor bijzondere personen

Er zijn landen met een vervroegd pensioen voor bijzondere groepen personen:

- inwoners van gebieden met radioactieve straling (Kazachstan, Kirgizië of Oezbekistan);
- personen die vanwege hun politieke voorkeur gevangenen hebben gezeten (Roemenië);
- medewerkers van bedrijven die zich in 'economische moeilijkheden' bevinden (Italië);
- personen met een voltijdsbaan (Uganda);
- personen die 'prematurely aged' zijn. Het fenomeen 'prematurely aging' komt in Afrika voor door de vele (burger)oorlogen, economische crises, armoede en ondervoeding.²⁸

Tot slot is bijzonder dat een oudere in Spanje één jaar eerder van zijn pensioen kan genieten als een werkloze zijn werkplek opvult.

VERVROEGD MET PENSIOEN IN ESTLAND

Estland kent veel mogelijkheden voor een vervroegd pensioen.²⁹ Het staatspensioen kent een algemene regeling voor vervroegd pensioen: personen met een verzekeringsopbouw van minimaal vijftien jaar kunnen maximaal drie jaar eerder met pensioen. Het pensioen wordt met 0,4 procent gekort voor elke maand van vervroegd pensioen.

Daarnaast kent het staatspensioen een speciale regeling: *old-age pension under favourable conditions*.

Onder deze regeling wordt een pensioen één tot vijf jaar voor de wettelijke pensioenleeftijd uitbetaald, mits de verzekerde minimaal vijftien jaar verzekerd is geweest.

De volgende personen komen voor de bijzondere regeling in aanmerking:

28 Global Action on Aging 2002.

29 European Commission 2007, p.55.

- ~ één van de ouders of verzorgers die minimaal acht jaar voor een ernstig gehandicapt kind heeft gezorgd;
- ~ één van de ouders of verzorgers die gedurende acht jaar of meer voor minimaal drie kinderen heeft gezorgd;
- ~ personen die lijden aan dwerggroei;
- ~ personen die hebben meegewerkt aan de schoonmaak van de kernreactor in Tsjernobyl na de nucleaire ramp;
- ~ personen die minimaal vijf jaar onwettig gevangen hebben gezeten of verbannen zijn geweest.

Personen die werkzaam zijn geweest in een zwaar en ongezond beroep kunnen onder deze regeling vijf tot tien jaar eerder met pensioen. Dit geldt bijvoorbeeld voor werknemers in bepaalde industriële sectoren zoals chemie, metaal en glas. Zij moeten dan 15 tot 25 verzekerde jaren hebben, waarvan minimaal de helft in het zware en ongezonde beroep.

Naast het staatspensioen kent Estland een Superannuated Pension. Deze regeling kent de mogelijkheid van vervroegd pensioen voor personen in beroepen waarvan wordt verwacht dat zij hun werk niet kunnen blijven uitoefenen tot de wettelijke pensioengerechtigde leeftijd. Piloten, mariniers, mijnwerkers en bepaalde groepen artiesten behoren tot deze beroepsgroepen. Als zij 15 tot 25 verzekerde jaren hebben kunnen zij eerder met pensioen.

3.6 Bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd

Deze paragraaf gaat over de uitkeringen waarop recht ontstaat bij het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd. Daarbij komen de volgende uitkeringen aan de orde:

- eenmalige uitkeringen;
- toeslagen die verband houden met de leefsituatie;
- vakantiegeld en dertiende maand.

De volgende paragraaf gaat in op toeslagen voor specifieke situaties, zoals de vergoeding van bepaalde kosten.

3.6.1 Een eenmalige uitkering of afkoopsom

Vanaf het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd bestaat in Nederland recht op een periodieke ouderdomsuitkering: het AOW-pensioen wordt elke maand uitbetaald. Buiten Nederland zijn er ruim veertig landen die een eenmalige uitkering uitbetalen in plaats van of naast een periodieke uitkering. Daarbij gaat het meestal om een afkoopsom of een uitkering uit zogenaamde *provident funds*.

Provident funds komen voor in diverse landen in Afrika, Azië en de Stille Zuidzee. Het gaat hierbij vaak om ontwikkelingslanden.³⁰ Voor elke werknemer bestaat een aparte rekening waarop de werknemer en de werkgever geld storten. Bij het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd wordt het gespaarde geld meestal uitgekeerd in de vorm van een eenmalige uitkering (inclusief de opgebouwde rente).³¹ In bepaalde situaties mag de werknemer eerder geld opnemen van de rekening. In de paragrafen 3.3 (Vertrek naar het buitenland) en 3.4 (Geld opnemen voor de financiering van een huis of andere doelen) staan voorbeelden van deze situaties. De dekking van *provident funds* is meestal beperkt tot ambtenaren en werknemers in de private sector.³² Soms worden werknemers van de verplichte verzekering uitgesloten omdat ze

30 Social Security Administration 2009, p. 3.

31 Social Security Administration 2009, p. 7.

32 Social Security Administration 2009, p. 5.

te veel verdienen of omdat ze werken in een onderneming met een klein aantal werknemers. In onderstaand kader staat meer informatie over één van de grootste *provident funds* van de wereld: de *Employees' Provident Fund* uit India.

PROVIDENT FUND IN INDIA³³

De *Employees' Provident Fund* is in 1952 bij wet opgericht. Bedrijven met minimaal twintig werknemers vallen onder deze wetgeving als zij opereren in één van de 182 gedekte sectoren. Deze bedrijven kunnen er ook voor kiezen zelf een fonds op te richten. Bedrijven met minder dan twintig werknemers kunnen op vrijwillige basis deelnemen aan de regeling. Zowel werknemers als werkgevers betalen premies ter hoogte van twaalf procent van het loon van de werknemer (met een maximum loongrens van 6.500 rupees (102 euro)). In uitzonderingsgevallen, zoals bij grote verliezen in het bedrijf, geldt een lagere premie van tien procent. Het fonds vergoedt een rente van 8,5 procent over het gespaarde bedrag. De verzekerde ontvangt elk jaar een pensioenoverzicht met het saldo aan het begin en einde van het jaar, de betaalde premies, de opgebouwde rente en de opnames.

De verzekerde kan het volledige bedrag opnemen als hij de pensioengerechtigde leeftijd van 55 jaar heeft bereikt. Op lagere leeftijd kan het volledige bedrag worden opgenomen in geval van emigratie, permanente en volledige arbeidsongeschiktheid of ontslag wegens bezuinigingen. Als de verzekerde overlijdt, wordt het opgebouwde geld aan de nabestaanden uitgekeerd.

Een voorschot kan worden uitgekeerd in de volgende uitgaven of situaties:

- ~ financiering van een levensverzekering;
- ~ aankoop van bouwgrond, bouwmaterialen, een woning of de verbouwing van een woning;
- ~ afbetalen van een lening;
- ~ bepaalde ziektekosten;
- ~ huwelijk van de verzekerde of bepaalde familieleden;
- ~ calamiteiten zoals een natuurramp;
- ~ studiekosten van de kinderen van verzekerde;
- ~ daling van het loon omdat de werkgever minder elektriciteit kreeg aangeleverd;
- ~ aankoop van hulpmiddelen (in geval van gehandicapte verzekerden);
- ~ de verzekerde wordt 54 jaar.

In veel van deze gevallen geldt een minimale verzekeringsduur, variërend van vijf tot zeventien jaar. De maximale hoogte van het voorschot varieert van één maandloon tot 36 maandlonen. De regeling wordt uitgevoerd door de *Employees' Provident Fund Organisation* (EPFO), één van de grootste socialezekerheidsorganisaties in de wereld. EPFO heeft ruim 44 miljoen verzekerden.

Een eenmalige uitkering wordt ook uitbetaald in landen zonder *provident fund*. Het gaat daarbij meestal om pensioengerechtigden die niet in aanmerking komen voor een periodieke uitkering omdat ze te weinig verzekeringsjaren hebben opgebouwd. In plaats van een periodieke uitkering ontvangen zij een afkoopsom. Dit komt voor in tientallen landen over de hele wereld. In Egypte wordt een eenmalige uitkering toegekend aan personen die tot minimaal tien jaar gevangenisstraf zijn veroordeeld en aan personen die emigreren.

In sommige landen ontvangt een pensioengerechtigde zowel een periodieke uitkering als een eenmalige uitkering bij pensionering. Dit komt voor in Bahrein en Koeweit. De eenmalige uitkering in Bahrein is alleen voor personen die meer dan veertig jaar premie hebben betaald.

Voor ieder verzekerd jaar boven de veertig jaar krijgt de pensioengerechtigde elf procent van de gemiddelde inkomsten over de afgelopen twee jaar uitbetaald. In het Verenigd Koninkrijk en op het eiland Man bestaat na uitstel van het pensioen recht op een extra eenmalige uitkering (naast een periodieke uitkering). Voorwaarde is dat het uitstel minimaal één jaar heeft geduurd. De Filippijnen kennen een vergelijkbare regeling in de vorm van een *partial lump sum*. Dit houdt in dat de gepensioneerde ervoor kan kiezen om de eerste achttien maanden van het pensioen in de vorm van een eenmalige uitkering te ontvangen.

3.6.2 Toeslag in verband met de leefsituatie

In de AOW wordt rekening gehouden met de leefsituatie van de gerechtigde. De AOW kent verschillende pensioenbedragen voor alleenstaanden en voor gehuwden. Bovendien bestaat er een toeslag voor de jongere partner van de pensioengerechtigde. Verder kent de AOW een eenouderpensioen. Dit is een hoger pensioen voor een ongehuwde pensioengerechtigde die een minderjarig kind verzorgt.

Andere landen kennen ook toeslagen die rekening houden met de leefsituatie van gepensioneerden. Het gaat dan bijvoorbeeld om een toeslag voor een jongere echtgenoot of afhankelijke personen. Nieuw-Zeeland kent een bijzondere regeling voor een pensioengerechtigde met een partner die de pensioengerechtigde leeftijd nog niet heeft bereikt. De pensioengerechtigde kan kiezen welk pensioen hij wil ontvangen: een inkomensafhankelijk gehuwdenpensioen of een inkomensafhankelijk ongehuwdenpensioen.

Sommige landen houden bij het toekennen van een pensioen rekening met een bredere groep afhankelijke personen dan alleen de partner. Libië kent bijvoorbeeld een toeslag voor de echtgenote, maar ook voor ieder kind jonger dan achttien jaar. De leeftijdsgrens van achttien jaar geldt niet als het een ongehuwde dochter betreft. In Jordanië zijn nog meer aanvullingen mogelijk, namelijk voor de volgende personen:

- afhankelijke echtgenote;
- afhankelijke echtgenoot met een handicap;
- zoon met een handicap;
- ongetrouwde afhankelijke dochter;
- afhankelijke ouders, broers en zussen.

3.6.3 Dertiende maand en kerstbonus

De AOW kent een vakantietoeslag die elk jaar in de maand mei wordt uitbetaald, maar voorziet niet in een dertiende maand. De pensioenen in Italië en Malta kennen wel een dertiende maand.

Een aantal andere landen kent een zogenaamde kerstbonus. Dit is het geval in de Dominicaanse Republiek, Liechtenstein, Mexico, Slowakije, het Verenigd Koninkrijk en Portugal. Chili betaalt de pensioengerechtigde in de maand mei een *wintergrant*. In Liechtenstein, Mexico en Portugal is de kerstbonus gelijk aan een uitkering voor een maand.

3.7 Toeslagen in specifieke situaties

Verschiedende landen kennen toeslagen als aanvulling op het basispensioen. Daarbij gaat het soms om toeslagen die de AOW niet kent, zoals leeftijdsafhankelijke toeslagen, toeslagen voor speciale doelgroepen en toeslagen voor specifieke kosten. Deze toeslagen worden in de volgende subparagrafen besproken.

3.7.1 Leeftijdsafhankelijke toeslag

Nederland kent – afhankelijk van de leefsituatie van de gepensioneerde – een basisbedrag dat voor iedereen vanaf 65 jaar gelijk is. Dit is niet overal zo. Er zijn landen die het pensioen verhogen bij het bereiken van een bepaalde leeftijd. Uruguay kent een pensioenverhoging voor personen vanaf zeventig jaar. Deze verhoging is gekoppeld aan het arbeidsverleden; als aanvullende voorwaarde geldt dat de gepensioneerde minimaal vijftien dienstjaren heeft. Kirgizië en Ierland verhogen het pensioen van tachtigjarigen. Ook het eiland Man kent een *old person's pension*. Dit is een pensioen voor personen van tachtig jaar of ouder, die geen recht hebben op een (volledig) basispensioen.

3.7.2 Toeslagen voor speciale doelgroepen

De AOW kent geen toeslagen voor bijzondere groepen, zoals bepaalde beroepsgroepen. Dit is in veel landen wel het geval. Met name voor oorlogsveteranen bestaan vaak speciale voorzieningen. Dat is bijvoorbeeld zo in Rusland. Daarnaast geeft het Russisch *state length of service pension* een aanvulling op het staatspensioen voor personen die vijftien jaar of langer bij de overheid of politie in dienst zijn geweest. Ook Estland kent een aanvulling voor veteranen. Daarnaast bestaat daar een toeslag van tien procent voor personen die tenminste veertig procent arbeidsongeschikt zijn door een nucleaire test of ongeval.

In Madagaskar geeft de *médaille du travail* recht op een hoger pensioen. Het pensioen van werknemers met een bronzen medaille wordt verhoogd met vijf procent van het basispensioen; voor een zilveren medaille bedraagt het supplement tien procent van het basis pensioenbedrag. Een bronzen medaille kan verkregen worden na tien jaar trouwe dienst bij dezelfde werkgever; een zilveren medaille na vijftien jaar.³⁴ In Frankrijk bestaat een regeling waarbij het pensioen van een persoon die minimaal drie kinderen heeft opgevoed met tien procent wordt verhoogd (*child rearing supplement*).

Verder kennen veel landen toeslagen voor pensioengerechtigden die moeten rondkomen van een minimuminkomen. In Nederland biedt de bijstand dit vangnet; in een aantal andere landen is een vergelijkbare voorziening getroffen in de ouderdomsregeling zelf. Zo kent Canada het *low-income supplement*, Griekenland een *old-age solidarity grant* en Portugal het *Solidarity Supplement for Old persons*. Alle toeslagen zijn bedoeld voor ouderen met een laag inkomen.

Finland kent een vangnet dat speciaal is bedoeld voor immigranten van 65 jaar of ouder die geen volledig pensioen hebben opgebouwd. Daarbij geldt de voorwaarde dat de immigranten minimaal vijf jaar voor de toekenning van het pensioen in Finland hebben gewoond.³⁵

3.7.3 Toeslagen voor specifieke kosten

In enkele landen bestaan toeslagen op pensioenuitkeringen die zijn bedoeld ter dekking van specifieke kosten. Vooral Australië kent in dit opzicht een grote variëteit. Daar bestaan aanvullingen voor de dekking van de volgende kosten:

- gas, water en licht;
- medicijnen;
- telefoon.³⁶

Ook in Europa zijn toeslagen op pensioenuitkeringen te vinden die verband houden met bepaalde kosten voor levensonderhoud. Gepensioneerden in IJsland kunnen een toeslag ontvangen voor woonlasten en medicijnkosten. In Denemarken, Litouwen en het Verenigd

34 The Emerging Companies 2006.

35 Kela – the Social Insurance Institution of Finland 2009.

36 Centrelink 2009a.

Koninkrijk³⁷ kunnen gepensioneerden in aanmerking komen voor een tegemoetkoming in de kosten van verwarming.

3.8 Afhankelijk van zorg

In Nederland bestaan verschillende regelingen voor hulpbehoevende personen. Te denken valt aan het persoonsgebonden budget en het mantelzorgcompliment. Daarnaast geldt een speciale regeling voor AOW-gerechtigden die gaan samenwonen omdat één van hen hulpbehoevend is. Deze pensioengerechtigden blijven onder bepaalde voorwaarden recht houden op het (hogere) alleenstaandenpensioen.

Een speciale regeling voor hulpbehoevende ouderen komt in verschillende landen voor. Meestal krijgen deze ouderen een aanvulling op hun pensioen. Dat is bijvoorbeeld zo in Algerije, waar een pensioengerechtigde met een zorgbehoefte een toeslag van veertig procent kan krijgen. Vergelijkbare regelingen zijn te vinden in Kameroen, Wit-Rusland, Peru, het eiland Man, het Verenigd Koninkrijk en Zuid-Afrika. De regeling in Wit-Rusland kent een bijzondere voorwaarde: in het geval van gehuwde pensioengerechtigden wordt de toeslag alleen uitbetaald als de pensioengerechtigde met een zorgbehoefte tachtig jaar of ouder is.

Een variant op de aanvulling voor zorgbehoevenden is te vinden in Portugal. Daar is de graad van hulpbehoevendheid bepalend voor de hoogte van de uitkering. Er wordt onderscheid gemaakt tussen eerstegraads afhankelijkheid en tweedegraads afhankelijkheid. Eerstegraads afhankelijkheid houdt in dat zorg nodig is voor de gewone dagelijkse activiteiten; tweedegraads afhankelijkheid dat de gerechtigde daarnaast bedlegerig is of een ernstige psychische aandoening heeft. De uitkering bij tweedegraads afhankelijkheid bedraagt bijna het dubbele van de uitkering bij eerstegraads afhankelijkheid.

Mauritius kent een verhoogd ouderdompensioen voor drie groepen pensioengerechtigden: blinden, personen die volledig arbeidsongeschikt zijn en personen die continu zorg en aandacht nodig hebben. In Australië bestaat ook een bijzondere regeling voor blinde pensioengerechtigden. De hoogte van Australische pensioenen is meestal afhankelijk van het inkomen en het vermogen. De inkomens- en vermogenstoets geldt niet voor personen die blind zijn.³⁸

In enkele landen heeft niet de hulpbehoevende pensioengerechtigde, maar degene die hem verzorgt recht op een tegemoetkoming. Dat is bijvoorbeeld zo in Oekraïne en Australië. In Oekraïne bestaat een maandelijkse tegemoetkoming voor een persoon die zorgt voor iemand die tachtig jaar of ouder is. De verzorger mag geen werk hebben, maar mag naast de tegemoetkoming wel een werkloosheidsuitkering ontvangen.

37 Directgov 2009.

38 Centrelink 2009b.

4 Conclusie

Het onderzoeksrapport 'Blik naar buiten' beschrijft zeer veel bijzondere uitkeringen uit andere landen. Het schema op de volgende pagina bevat een aantal hoofdlijnen van dit rapport. Ten eerste wordt een aantal bijzondere regelingen voor gepensioneerden, kinderen en hun ouders genoemd. Ten tweede wordt een aantal bijzondere aspecten genoemd van regelingen die in Nederland weliswaar bestaan, maar in het buitenland op een andere wijze zijn ingevuld. Het gaat dan om bijzondere uitkeringsvoorwaarden of verschillen in het uitkeringsniveau (de hoogte of de duur van de uitkering). Bijzondere regelingen en aspecten zijn in deze tabel opgenomen als zij in meer dan één land voorkwamen.

Blik op de toekomst

In het onderzoeksrapport staan veel regelingen die gelden voor bijzondere groepen personen of situaties. De toekomst zal uitwijzen of deze regelingen een bestendig karakter hebben. Uit Amerikaans onderzoek blijkt dat dergelijke regelingen (politiek) kwetsbaar zijn.³⁹ Regelingen die zich op een kleine groep richten, worden eerder afgeschaft of beperkt dan regelingen met een brede basis. Regelingen met een meer algemeen karakter (zoals de Amerikaanse *Old Age Insurance*, die vergelijkbaar is met de AOW) zijn volgens dit onderzoek minder kwetsbaar: de kring van verzekerden wordt bij deze regelingen eerder verbreed dan versmald.

Als deze Amerikaanse onderzoeksresultaten ook voor andere landen gelden, dan zullen de bijzondere uitkeringen uit dit rapport in de toekomst nog veel worden gewijzigd of afgeschaft. Kortom, als over tien of twintig jaar nogmaals een onderzoek wordt verricht naar bijzondere uitkeringen in andere landen, dan is het goed mogelijk dat het onderzoeksrapport een heel ander overzicht van bijzondere uitkeringen in andere landen laat zien.

Ouders en kinderen		Ouderen	
Bijzondere regelingen			
	Regelingen voor zwangere vrouwen: - tegemoetkoming in verband met risicovolle zwangerschap; - prenatale uitkering.	Emigratiebonus	
	Jaarlijkse uitkering voor gezinnen met jonge kinderen	Voorschot op het pensioen voor bijv. de financiering van een huis	
	Babybonus	Bonus bij pensionering	
	Babyuitzet	Kerstbonus/winter grant	
		Vergoeding voor specifieke kosten, zoals gas/water/licht en telefoon	
	Melktoeslag		
	Jaarlijkse uitkering bij begin schooljaar		
	Toeslagen voor schoolgaande kinderen		
	Trouwtoelage		
	Uitkering voor ouders in een specifiek beroep		
Bijzondere aspecten			
Zwangerschaps-uitkering	Ingangsdatum vóór aanvang zwangerschapsverlof.	Hogere pensioenpremies voor speciale beroepsgroepen.	Ouderdomspensioen
Zwangerschapsverlof en bevallingsverlof	Langer zwangerschaps- en bevallingsverlof bij: - meerlingen; - complicaties; - keizersnede; - geboorte 2 ^e of latere kind; - geven van borstvoeding.	Financiering pensioenen vanuit specifieke belastingbaten. Soepeler voorwaarden voor volledig pensioen voor: - bepaalde perioden waarin men niet heeft kunnen werken; - bepaalde beroepsgroepen.	
	Betaald zwangerschapsverlof: -onder voorwaarde dat medische onderzoeken worden ondergaan; -beperkt tot bepaald aantal kinderen.	Lagere pensioenleeftijd voor: - moeders; - bepaalde beroepsgroepen; - personen met specifieke gezondheidsklachten.	
Vaderschaps- en ouderschapsverlof	Ouderschapsverlof te verdelen tussen de vader en de moeder.	Enmalige uitkering in plaats van periodieke uitkering bij pensionering (afkoopsom).	
	Langere uitkeringsduur: - bij meerlingen; - bij complicaties; - voor grote gezinnen; - tegen vermindering uitkeringspercentage.	Toeslagen voor een brede groep van afhankelijke personen.	
Kinderbijslag	Recht op kinderbijslag onder voorwaarde dat: - betaalde arbeid wordt verricht; - ouders minder gaan werken om voor kind te zorgen.	Soorten toeslagen: - afhankelijk van de leeftijd; - voor speciale doelgroepen (bepaalde beroepsgroepen, personen met een minimuminkomen); - voor hulpbehoeftigen.	
	Recht op kinderbijslag ook voor een ongehuwde dochter die voor jongere kinderen zorgt.		
	Hogere uitkering voor kinderen die wonen in bepaalde gebieden.		
	Gemaximeerd tot bepaald aantal kinderen.		

5 Literatuurlijst

Australian Government: Family Assistance Office (2009)

What are the payments? <<http://www.familyassist.gov.au/Internet/FAO/fao1.nsf/content/payments>>, geraadpleegd op 20 juli 2009.

Caisses Sociale de Monaco (2009)

Prime de Fin d'Année <http://www1.caisses-sociales.mc/index.php/ccss_fr/Salarie/Prestations-Familiales/Prime-de-fin-d-annee2>, geraadpleegd op 16 juli 2009.

Centrelink (2009a)

Benefits & Payments, <<http://www.facsia.gov.au/sa/seniors/payments/Pages/default.aspx>>, geraadpleegd op 17 juli 2009.

Centrelink (2009b)

Income and assets tests for Age Pension, <http://www.centrelink.gov.au/internet/internet.nsf/payments/age_iat.htm>, geraadpleegd op 17 juli 2009.

Council of Europe (2008)

Mutual Information System on Social Protection of the Council of Europe (MISSCEO) <http://www.coe.int/t/dg3/socialpolicies/socialsecurity/MISSCEO/missceo_en.asp>, geraadpleegd op 21 juli 2009.

Crooijmans, H. (2009)

'KrimpPEND wereldrijk', *Elsevier* 7 februari 2009.

Directgov (2009)

Winter Fuel payment, <http://www.direct.gov.uk/en/Pensionsandretirementplanning/Benefits/BenefitsInRetirement/DG_10018657>, geraadpleegd op 17 juli 2009.

Education for All in India (2008)

Mid-Day Meal (Noon Meal Scheme) <<http://www.educationforallinindia.com/mid-day-meal.html>>, geraadpleegd op 20 juli 2009.

Employees' Provident Fund Organisation (2009)

Employees' Provident Fund Organisation <www.epfindia.gov.in>, geraadpleegd op 1 juni 2009.

European Commission (2007)

MISSOC. Mutual information system on social protection Social protection in the Member States of the European Union, of the European Economic Area and in Switzerland. Comparative Tables Part 2: Germany, Estonia, Greece, Spain <http://ec.europa.eu/employment_social/missoc/2007/tables_part_2_en.pdf>, geraadpleegd op 2 augustus 2009.

European Commission (2008)

Social protection systems in Member States – MISSOC <http://ec.europa.eu/employment_social/spsi/missoc_en.htm>, geraadpleegd op 21 juli 2009.

European Commission (2009)

The EU School Fruit Scheme <http://ec.europa.eu/agriculture/markets/fruitveg/sfs/index_en.htm>, geraadpleegd op 21 juli 2009.

Global Action on Aging (2002)

Difficult Situation of Africa and Countries in Conflict in support of Older People highlighted at Ageing Assembly in Madrid, <<http://www.globalaging.org/waa2/articles/africa.htm>>, geraadpleegd op 2 augustus 2009.

HM Revenue & Customs (2009)

Help with the Health in Pregnancy Grant <<http://www.hmrc.gov.uk/hipg/what-is-it.htm>>, geraadpleegd op 16 juli 2009.

Isle of Man Government, Department of Health and Social Security (2009)

Milk <<http://www.gov.im/dhss/security/benefits/otherpayments/milk.xml>>, geraadpleegd op 20 juli 2009.

Irish Department of Social and Family Affairs (2009)

Back to School Clothing and Footwear Allowance <<http://www.welfare.ie/EN/Schemes/SupplementaryWelfareAllowance/Pages/BacktoSchoolClothingandFootwearAllowance.aspx>>, geraadpleegd op 16 juli 2009.

International Social Security Administration (2008–2009)

Social Security Databases, <<http://www.issa.int/aiss/Observatory/Country-Profiles>>, geraadpleegd op 7 augustus 2009.

Japanese Social Insurance Agency (2007)

Employees' Health Insurance <<http://www.sia.go.jp/e/ehi.html#ben>>, geraadpleegd op 16 juli 2009.

Kela – the Social Insurance Institution of Finland (2008)

Parental Allowance for the mother or the father <<http://www.kela.fi/in/internet/english.nsf/NET/180708132935HS?OpenDocument>>, geraadpleegd op 21 juli 2009.

Kela – the Social Insurance Institution of Finland (2009)

Special Assistance for Immigrants, <<http://www.kela.fi/in/internet/english.nsf/NET/300603141513HN?OpenDocument>>, geraadpleegd op 17 juli 2009.

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (2009)

Ouderschapsverlof <http://home.szw.nl/index.cfm?menu_item_id=13736&hoofdmnu_item_id=1375&rubriek_item=391909&rubriek_id=391817&set_id=2517>, geraadpleegd op 27 augustus 2009.

National Insurance Institute of Israel (2009)

Risk Pregnancy Benefit <<http://www.btl.gov.il/English%20Homepage/Benefits/Maternity%20Insurance/risk%20pregnancy%20benefit/Pages/default.aspx>>, geraadpleegd op 17 juli 2009.

New Zealand Inland Revenue (2009)

For individuals & families: As a parent <<http://www.ird.govt.nz/yoursituation-ind/parents/parents-paid-parental-leave.html>>, geraadpleegd op 31 juli 2009.

Porter, M. (2009)

'Will the £190 food grant end up in your basket – or your pocket?', *The Times* 13 april 2009.

RIVM (2007)

Over het RVP <http://www.rivm.nl/rvp/rijks_vp/>, geraadpleegd op 16 juli 2009.

Singh, A. (2003)

“The experience of the Employees’ Provident Fund Organization”, in: International Social Security Association, *Social security institutions respond to new demands* (Social Security Documentation Asia and Pacific Series No. 27), Manila, p. 129-145.

Social Security Administration (2007)

Social Security Programs Throughout the World: Africa, 2007

Washington, <<http://www.ssa.gov/policy/docs/progdesc/ssptw/2006-2007/africa/index.html>>, geraadpleegd op 12 juli 2009.

Social Security Administration (2008a)

Social Security Programs Throughout the World: The Americas, 2007

Washington, <<http://www.ssa.gov/policy/docs/progdesc/ssptw/2006-2007/americas/index.html>>, geraadpleegd op 12 juli 2009.

Social Security Administration (2008b)

Social Security Programs Throughout the World: Europe, 2008

Washington, <<http://www.ssa.gov/policy/docs/progdesc/ssptw/2008-2009/europe/index.html>>, geraadpleegd op 12 juli 2009.

Social Security Administration (2009)

Social Security Programs Throughout the World: Asia and the Pacific, 2008, Washington, <<http://www.socialsecurity.gov/policy/docs/progdesc/ssptw/2008-2009/asia/index.html>>, geraadpleegd op 12 juli 2009.

Telegraph Media Group (2009)

Grandparent carers to get pension credits in Budget 2009 <<http://www.telegraph.co.uk/finance/personalfinance/how-budget-affect-me/5202811/Grandparent-carers-to-get-pension-credits-in-Budget-2009.html>>, geraadpleegd op 2 augustus 2009.

The Emerging Companies (2006)

Medals and Orders of the Independent Republic of Madagascar, <<http://www.emerging.com/medals/french/madagascar2.html>>, geraadpleegd op 2 augustus 2009.

The News International (2009)

Marriage grant increased from Rs 50,000 to Rs 70,000 <<http://www.thenews.com.pk/updates.asp?id=80480>>, geraadpleegd op 13 juli 2009.

Veen, R. van der (2000)

‘Universaliteit, selectiviteit en de legitimiteit van de verzorgingsstaat. Notities over de ontwikkeling van het Nederlandse stelsel van sociale zekerheid en de toekomst van de verzorgingsstaat’, In: Klosse, S (red.), *Sociale zekerheid: een ander gezichtspunt. Toekomstperspectief vanuit vier disciplines*

Brugge: die Keure, p. 77-89.